

Anders Chr. Petersen (1869-1944) efter han – som 18-årig – var taget til Amerika i 1888. Fotografiet stammer formentlig fra den første tid i Amerika, hvor han opholdt sig i Brooklyn N. med bopæl hos Reverend R. Andersen. Kilde: Middelfart Byarkiv.

FRA FYN OVER ATLANTERHAVET

A. CHR. PETERSENS AMERIKANSKE EVENTYR 1888-1894

Af Thorsten Kristian Fikking

Min anledning til at fortælle denne historie var en kuffert, der en dag i efteråret 2013 lå på mit skrivebord på Middelfart Museum. Den var forsynet med indkomstpapirer og nogle skriftlige forklaringer, der formentligt stammede fra personen, der havde indleveret selve kufferten. Det viste sig hurtigt, at denne kuffert ikke var en hvilken som helst kuffert, men at den var en del af en helt speciel historie. Indholdet bestod af cirka 200 breve, der var skrevet fra eller til Anders Chr. Petersen, mens han var i Amerika i perioden 1888-1894.¹ Det var nemlig den kuffert, han bragte med, da han sejlede fra Fyn over Atlanterhavet og tilbage igen. Og det var hans breve, der for os åbner et vindue til en meget personlig beretning om en ung mand fra Fyn og hans forsøg på at emigrere til Amerika i slutningen af 1880'erne. Nogle af de personlige indtryk og oplevelser, som Anders Chr. Petersen beskriver i sine breve, vil jeg gengive i denne artikel, fordi disse skildringer tilbyder en hel konkret tilgang til et emne, der har en særlig plads i den danske kulturhistorie – nemlig emigranternes historie.

1880'erne emigrerede antagelig omkring 88.000 danskere til Amerika. Deres bevæggrunde var meget forskellige – nogle havde bare lyst til eventyr, andre havde en drøm om et bedre liv, håb om større økonomiske muligheder eller mere frihed til at kunne realisere sig selv. Mere i hvert fald end man mente, der var mulighed for derhjemme. Drøm og realitet lå dog tit langt fra hinanden, og emigranterne blev ofte konfronteret med en barsk virkelighed. Det gjaldt også Anders Chr. Petersen (1869-1944), hvis amerikanske eventyr skal fortælles i det følgende.

Petersens skæbne i Amerika supplerer den samling af udvandrerskildringer, der allerede findes beskrevet andre steder, og den byder på et yderligere eksempel på, hvordan det kunne gå i Amerika.

Historiens optakt

Historien begynder på Nordfyn, hvor Anders Chr. Petersen blev født den 7. oktober 1869 i Krogsbølle sogn. Han var søn af smeden Steffen Petersen og hans hustru Kirsten Andersen.² Anders blev

det første af fire børn. De fire søskende, Anders, Marie, Laura og Niels holdt sammen gennem hele deres liv. Familien havde hørt hjemme på Nordfyn i længere tid, således kan slægten spores tilbage til omkring 1680, hvor den allerede var bosat her. Der blev for det meste bedrevet håndværk og smålandbrug i slægten, og sandsynligvis var det også meningen, at A. Chr. Petersen – som første barn og ældste søn – skulle blive en del af denne tradition. Det findes intet bevis, men mon ikke far Steffen Petersen havde et klart ønske om, at hans ældste søn gik ind i den lille smedevirksomhed, som han havde etableret i Nørre Esterbølle ved Bogense i 1870'erne. Med tiden må det dog være blevet tydeligt for familien, at Petersen junior ikke havde lyst til at slå sig ned i det lokale samfund, få sin uddannelse der og derefter gå ind i en lille virksomhed, hvis udsyn næppe rakte længere end til den lokale egn. Det anses for en del af Petersens egen indre disposition, begavelse og karakterudvikling, at han ikke var tilfreds med disse perspektiver, hvis horisont var hjemstavnen. Her fik man rigtignok en form for social tryghed for dem, der ”hørte til”, men på anden side lukkedes den ”store verden” ude til fordel for et begrænset og nogle gange lidt for selvbehageligt syn på menneskehedens tilværelse.

Der er ikke noget materiale tilbage, der kan illustrere Anders Petersens tidlige karakter. Men der er dog anledning til at tænke sig en ung mand, hvis åndelige begavelse og konstitution havde et ønske om og en vilje til at kunne møde de samfundsmæssige udviklinger, der siden 1870'erne umiskendelig tog fart. Der fornemmes nysgerrighed, positivitet og optimisme i den unge mands åndelige

holdning. Om disse forandringer i samfundet ikke også kunne indeholde nogle personlige og karrieremæssige chancer for ham selv – hvis bare han var med og var beredt på at flytte sig.

Petersen fik sin vilje. Han forlod sit nordfynske hjem i foråret 1884 og tiltrådte en uddannelse som postassistent ved Postekspeditionen i Ringe, hvor han blev indtil 1887. Det må have været der i Ringe på Midtfyn, at han konkretiserede sin plan om at rejse til Amerika. På dette tidspunkt lå Ringe postkontor i stationsbygningen; en beliggenhed, der gav muligheder for at komme i kontakt med rejsende og få viden om datidens rejsemuligheder – køreplaner, sejlplaner og togaftange. Også aviserne bragte inspiration, som eksempelvis 'Nationaløkonomisk Tidsskrift', hvor man allerede i 1881 og 1882 kunne læse om *”Thingvalla-Linjen og den direkte Forbindelse mellem København og New York”* eller *”Om direkte Dampskibsforbindelsen mellem Danmark og de Forenede Stater”*. Dette må have været foder for en ung mand med udrejsetrang og ikke uden en vis ærgerrighed. Ærgerrigheden viser sig i det tidligste af de breve, der er bevaret af ham. Den 13. maj 1886 skrev han fra Ringe til sin søster Laura:

*”...Fortæl fader og moder at nu er Postinspektøren død, saa bliver det maa ikke saa vanskeligt at blive Fuldmægtig, saa jeg har begyndt at tænke en hel del paa at jeg hellere foreløbig maa lade være at tænke paa at tage Præliminærexamen, og se at blive Fuldmægtig inden jeg rejser ...”*³

Om det endelig lykkedes for Petersen at blive fuldmægtig, siger brevene ikke noget om. Det virker til gengæld tydeligt, at han benyttede tiden i postvæsenet til

Petersens kuffert, som var en del af hans rejse 1888-1894. Kufferten var hans trofaste ledsager over Atlanterhavet, ligesom den var med, da Petersen bestemte sig for at blive amerikansk marinesoldat. Kufferten kom så også tilbage til Fyn igen. I 2013 blev den med en stor samling breve indleveret ved Middelfart Museum, efter at Petersens efterkommere havde passet på kufferten i mere end 100 år. Kilde: Middelfart Museum.

at forberede sin rejse til Amerika, og han valgte en vej, der kaster lidt lys på, hvad han egentlig ville i Amerika. Den 22. december 1887 fik han et brev tilsendt fra Kristian Østergaard, der havde grundlagt Støvring Højskole året før.⁴ Brevet tyder på, at Petersen havde planer om at tage kontakt til en af de nyligt grundlagte danske højskoler i Amerika.

"... Hr. seminarist Kr. Petersen! ... Hvilken af de amerikanske højskoler de kan have mest udbytte af at søge, kan

jeg ikke sige, da jeg i så fald måtte kende ikke alene skolerne, men også Dem personlig. Ashland Højskole i Niwaggo County, Michigan, er den nærmeste; der har jeg været lærer, og De vil næppe fortryde at aflægge et besøg der hos forstander H.J. Petersen. De skal i så fald tage billet til Grand Rapids, hvis ikke De kan få billet fra New York lige til Ashland station. Køb mit lille skrift "Danske arbejdere i Amerika". Søg i New York det tyske emigranthus, hvor De ville

*træffe den danske præst R. Andersen, der er en god støtte for udvandrerne. Venlig hilsen! Kr. Østergaard ...*⁵

Om at komme til Amerika

Der er en god mulighed, men ikke noget bevis, for, at Petersen har mødt Kristian Østergaard, mens denne var på Fyn for at fortælle om de nye danske højskoler i Amerika, og at disse beretninger har påvirket Petersens egne planer. Derudover havde Petersen en kusine, Karen, der emigrerede nogle år før, giftede sig og bosatte sig med sin mand i Michigan. Var det måske Karen, der gjorde opmærksom på Østergaards virke i Michigan? Kunne hendes skæbne have tjent som forbillede for Petersens egne planer? Brevene siger desværre ikke noget om det. Men man kan forestille sig, at det var nemmere at beslutte sig til at udvandre, når man kendte nogen i forvejen, som man kunne trække på, hvis det skulle vise sig besværligt at finde sig tilrette. Petersen holdt i hvert fald fast i sin plan, og i januar 1888 tog han til Amerika.

Da Petersen endelig var parat til at begynde sit projekt, at sige farvel til Fyn og sine hidtil kendte sociale og kulturelle forhold, så kunne scenariet godt kunne have lignet et billede af maleren Edvard Petersen (1841-1911). Hans maleri "Ved Larsens Plads i København før afgang til Amerika" (1890) viser det forventningsfulde, anspændte og uvisse øjeblik, hvor folk venter på at kunne gå ombord og opleve dampskibets afgang, optaget af en følelsesrig blanding af farvel og fremtid.

Det er uklart, om der var familie til stede, da A. Chr. Petersen sagde farvel og tog af sted. Men det er svært ikke at sammenligne den unge mand til højre på

maleriet, som øjensynligt tager afsked med nogle pårørende, med A. Petersen. Da Petersen rejste, var han lidt mere end 18 år gammel, ledsaget kun af en lille kuffert, måske en ekstra taske med lidt fint tøj i – hvis der var lejlighed til det.

Det kan undre lidt, at Petersen ikke selv tog "Thingvalla-Linjen" fra København til New York. Det ville have været det mest praktiske måde og en, der blev brugt af mange andre danskere på deres vej over Atlanterhavet.⁶ Han valgte i stedet at tage over Kiel, Hamborg, Leith og Glasgow. I et brev fra den 8. januar 1888, skrevet i Glasgow, giver han i en beskrivelse en god fornemmelse af, hvordan det dengang var at være undervejs.

Turen gik med skib fra Korsør til Kiel og derfra videre med toget til Hamborg. Her tog Petersen skibet "S/S Prague", der sejlede i rutetrafik mellem Hamborg og Nordengland. Fra Glasgow kunne der benyttes forskellige skibe, der sejlede til New York derfra. På disse skibe befandt man sig for det meste blandt emigranter fra Irland, England og Skotland. Hvorfor Petersen valgte den vej, afslører brevene ikke. Måske mente han, det var nemmere at indstille sig på det, hvad der lå foran ham, når han rejste blandt engelsktalende folk. Han kunne fornemme sproget, lytte sig ind i det og prøve at gøre sig forståeligt. Det ville sikkert have været anderledes, hvis han var rejst med nogle landsmænd, der havde bibeholdt at tale det sprog, de var vant til.

Rejseselskabet måtte vente fire dage i Glasgow, før skibet til New York kom og var klart til afgang igen. Den 12. januar 1888 sejlede skibet State of Pennsylvania fra Glasgow til New York, og Petersen var med ombord.

Edvard Petersen (1841-1911): "Ved Larsens Plads før afgang til Amerika" (1890). Ved Larsens Plads holdt skibene fra Thingvalla-Linjen til. Det var lige her, at mange danskere sagde farvel til et liv i Danmark og sejlede afsted med mange forventninger i deres bagage, men uden at vide, om alle disse forventninger kunne virkeliggøres i Amerika. Kilde: Århus Kunstmuseum.

Den første tid i New York

Efter ankomsten i New York må virkeligheden have været temmelig barsk. Det gjaldt om at finde et arbejde og et sted til at bo. Petersen havde, som mange andre emigranter, det problem, at han endnu ikke var god nok til engelsk. Kommunikationen kunne derfor vise sig meget besværlig for en, der skulle komme i gang med at "sælge" sine kompetencer. Han efterkom i hvert fald Kristian Østergaards anbefaling om at opsøge præsten R. Andersen, der boede "193.9th Str. near 3de Avenue, Brooklyn N.Y." I breve fra marts og maj 1888 angav Petersen denne adresse som postadresse.

Med at finde et arbejde gik det mere trægt. Det må have været alt andet end nemt, og der fornemmes i Petersens breve en irritation over dette. Hans forventning var åbenbart, at det vel ikke kunne være så besværligt at finde et ordentligt

arbejde i sådan et stort land som Amerika. Var det for optimistisk? Brevene beskriver op og nedture, og i slutningen af maj måned var resultatet stadigvæk ikke tilfredsstillende for Petersen. Den 25. marts 1888 skrev han med en vis skuffelse:

...Siden da har jeg oplevet mange Ting, megen Modgang som jeg dog ikke skal fortælle Dig denne Gang, men du og Eder alle skal faa vide at naar jeg en gang faar det lidt bedre. Jeg begik den store Dumhed at blive i New York, i stedet for at rejse til Karen i Michigan. Jeg har ikke haft Arbejde i ret lang Tid og altsaa ikke fortjent ret meget. Der er ikke meget Arbejde at faa her i Byen paa denne Tid af Aaret for Mandfolk. ...Kvinder derimod kan faa Arbejde og godt betalt Arbejde til enhver Tid af Aaret. Jeg vil raade Dig til at rejse herover, thi Piger kan faa deres Arbejde betalt

rigtig godt noget anderledes end hjemme i Danmark. Piger kan faa i Løn 12 Dollar om Maaneden i det mindste gode Køkkenpige kan faa 16-18 Dollar. 12 Dollar=45 kr om Maaneden. 540 Kroner om Aaret. ... ⁷

I maj måned stiger optimismen, og i et brev fra den 12. maj 1888 overvejer Petersen muligheden for på et tidspunkt at hente resten af familien, så de kan blive forenet igen i Amerika. Men i slutningen af maj måned er det igen så som så med glæden, og der mærkes en vis frustration over arbejdssituationen. Petersen forsøger dog at trøste sig med ”arbejdernes” generelle betydning i Amerika, som han synes at have fundet nogle eksempler på.

Brevene siger desværre ikke noget om, hvordan Petersen var kommet i kontakt med de forskellige arbejdsgivere, han taler om. Var han blevet formidlet? Var han blevet anbefalet? Forhørte han sig bare rundt omkring, hvor der måske var noget arbejde at finde? Det vides ikke. Man får bare en fornemmelse af hans generelle situation som arbejdssøgende. Situationen var efter ankomsten i Amerika ”at bestå som Daglønner”. Han var nødt til at løse problemet med sproget, han måtte hellere være indstillet på kortvarige end langvarige arbejdsforhold, der var præget af store forskel med henblik på aflønningen. Dertil kom der den bestandige usikkerhed, om man efter et arbejdsforholds afslutning lige med det samme kunne finde noget nyt. Tit måtte de tjente penge holde til nogle perioder, hvor der ikke var arbejde til at finde.

Selvom Petersen havde en uddannelse som postassistent, var dette åbenbart ikke noget, han kunne bruge. Byen, dvs. New York og Brooklyn, fornemmes

at have været lukket for ham. Det lykkedes ikke for ham at finde noget arbejde i selve byen. De bedste, og på en måde også de eneste, chancer for at få noget arbejde, fandtes uden for byen i de landbrugsområder, der omgav New York og Brooklyn. Ud fra brevene fornemmes ikke, at Petersen havde fået et arbejde inden i byen New York og Brooklyn i sit første halve år.

Hvis man vil generalisere over denne situation, så kan man prøve at tage Petersens situation som et eksempel på det, mange emigranter måtte opleve. Byen New York ansås godt nok som den store port til Amerika, men for at etablere sig i dette nye samfund, måtte man forsøge sig i de landbrugsområder, der gav muligheder for arbejde og erhverv. Og så var det af betydning, om man kom til Amerika alene eller med en hel familie, om man var ung eller ældre, om man kunne sproget eller ej. At det gik for Petersen i som det gik i begyndelsen, kan have haft sin grund i hans alder. Han var jo ung – 18 år gammel. Blev dette i Amerika anset for en mangel af modenhed? ⁸

Til gengæld var han jo alene og behøvede ikke at tage hensyn til andre. Denne kendsgerning og den generelle situation, han befandt sig i, gjorde, at han i juni 1888 tog en beslutning, der åbnede en mulighed for at opnå en vis stabilitet i sit arbejdsforhold. En beslutning, der åbnede et nyt kapitel i hans amerikanske eventyr. I begyndelsen af juni måned 1888 trådte Petersen ind i den amerikanske marine og blev marinesoldat.

Marinesoldat i amerikansk tjeneste

Brevene giver intet svar på, hvorfor Petersen traf beslutningen om at indtræde i den amerikanske marine som soldat. Var

Anders Chr. Petersen som amerikansk marinesoldat (1890). Efter at Petersen havde prøvet at finde et fast arbejde i New York / Brooklyn, bestemte han sig i juni 1888 til at blive soldat i US Navy. Han kom til at tjene i det amerikanske søværn i seks år. I 1894 afsluttede han sin tjeneste og tog tilbage til Danmark.
Kilde: Middelfart Byarkiv.

det bare fordi han fik lejlighed for det, at han spurgte nogle officerer i Brooklyn om der var noget arbejde i det amerikanske søværn? Var det af ren nød, fordi det ikke var nemt for en 18-årig mand at finde et fast arbejde i New York og omegn? Sandsynligvis var det begge dele. Han var i klemme og fik samtidig muligheden. Han blev marinesoldat i juni 1888 og forpligtede sig til tre års tjeneste. I et brev fra den 24. juni skrev han:

... Siden mit sidste brev har jeg gjort et temmelig vigtigt Skridt, idet jeg er

gaaet ind i De forenede staters marine, og er ved et Slag forvandlet til Marinesoldat.

...Jeg var ude hos en Bonde i en Maaned og Du ved at jeg skrev derfra til Dig at jeg tænkte ikke at blive der længe. Og sidste Søndag, da min Maaned var over, gik jeg min Vej og sidste Tirsdag gik jeg over her til The Navy Yard og spurgte Officererne om de havde Brug for en Mand og de svarede ja. Jeg blev undersøgt af en Doctor og fik Klæderne paa, og saa var jeg Soldat. Vi har det

*udmærket godt og Lønnen er ikke saa daarlig, nemlig 6 kroner om Maaneden og fri Kost og Logi. ...*⁹

Efter en uddannelse i Brooklyn Navy Yard blev Petersen udstationeret på orlogsskibet USS Galena, hvor han tjente indtil juni 1890.¹⁰ Efter nogle måneder med patruljefart langs den amerikanske østkyst blev USS Galena og Petersen i oktober 1888 beordret til det Caribiske Hav. Skib og mandskab blev involveret i en konflikt med øen Haiti, hvor oprør og ufred truede den "hvide" befolknings sikkerhed i denne region. Nogle amerikanske skibe var blevet holdt tilbage af Haitis regering, og siden sendte amerikanerne flere skibe derned for at sikre stabiliteten og for at forhindre yderlige overgreb på amerikanske skibe. USS Galena patruljerede mellem Key West, Florida, Cuba og Haiti, og først i juni 1890 blev skibet beordret hjem til New York og en måned senere taget ud af brug.

Petersens breve afspejler en blanding af forskellige stemninger, efter at han var blevet en del af denne konflikt som amerikansk soldat. Det tropiske klima var ofte træls og anstrengende, og hans refleksioner over den politiske situation omkring Haiti skiftede mellem bekymring og krigslyst.

Mere end den politiske situation er det hverdagen på et amerikansk orlogsskib, der begyndte at præge Petersen. Denne hverdag skulle blive et væsentligt aspekt af hans tilværelse for de kommende år, fordi han i 1891 forpligtede sig som marinesoldat for anden gang. Han kvittede først tjenesten i efteråret 1894. Han beskrev sin hverdag på USS Galena meget detaljeret i flere breve fra 1890. Denne beskrivelse giver et fint indtryk af, hvad det betød at være på sådan et

krigsskib i begyndelse af 1890'erne. Og det giver en antydning af, at det ikke kun var A. Chr. Petersen, der fandt vejen ind i den amerikanske marine. Det at tjene i det amerikanske militær var øjensynligt en mulighed for en hel del unge mænd fra Skandinavien for "at få en fod indenfor" i det amerikanske samfund.

*Vi har det paa en Maade meget godt, men paa andre Maader saa er det meget slemmt. Her er vi 225 Mænd af alle mulige Nationaliteter og alle Kvaliteter blandede sammen. ... Danmark og Skandinavien er stærkt repræsenteret i de forenede Staters Marine. Den Gang jeg kom her til Skibet var der intet mindre end 7 af dem med navnet Petersen. Paa Tiden er der kun to. De fleste af de andre ere i Hjemmet nu. Peter Petersen har vi haft tre paa en gang, hvoraf en var en Russer ...*¹¹

Med USS Baltimore til Europa og soldat for anden gang

I juli 1890 endte Petersens tjeneste på USS Galena. Han kom på et nyt skib – USS Baltimore.¹² Dette skib hørte til den amerikanske marines nyeste generation af krigsskibe og var en vældig kolos i forhold til Galena. Baltimore fik i september 1890 en usædvanlig opgave. Skib og mandskab skulle sejle ligkisten med den afdøde opfinder og skibsingeniør John Ericsson (1803-1889) til Sverige, hvor han stammede fra. Ericsson var selv emigrant, og den amerikanske marine havde meget at takke ham for. Han var med til at udvikle skibspropellen, som vi stadig kender den i dag, og han introducerede det jernpansrede orlogsskib i marinen og lagde dermed grundlag til helt nye konstruktionsmetoder for orlogsskibe. Ud over disse nye konstruktionsprincipper

USS Galena, det første skib, Peteren tjente på. Skib og mandskab var fra oktober 1888 til juni 1890 involveret i en konflikt med øen Haiti i det Caribiske Hav, hvor oprør truede freden og stabiliteten i selve regionen. Kilde: Middelfart Byarkiv.

udviklede Ericsson også nye våbensystemer til det amerikanske søværn, først og fremmest torpedoen. Den amerikanske stat viste denne berømte emigrant respekt ved at vælge det nye flagskib i den nordatlantiske eskadron, USS Baltimore, til at bringe Ericssons jordiske rester til Europa.

For Petersen betød dette en rejse til Europa og et møde med Danmark – for første gang efter to år i Amerika. Den 12. september 1890 nåede USS Baltimore til Stockholm og fortsatte via København til Kiel. Petersen benyttede lejligheden til et ophold i København, hvor han mødtes med sine søskende Marie og Niels. Gensynet var tydeligvis til glæde for dem alle. I begyndelsen af oktober skulle Petersen dog igen møde på skibet, der stadig lå i Kiel Fjord.

USS Baltimore fortsatte på en lang tur, som efter landgang i forskellige havne i Frankrig og Spanien førte besætnin-

gen til Sydamerika. I juni 1891 kom skibet til Chile, hvor Petersen skiftede skib og sejlede på USS Charleston tilbage til New York. Her endte en vældig rejse for ham, og her sluttede også hans første tre år i amerikansk militærtjeneste.

Oprindeligt havde hans plan været at rejse hjem til Danmark efter disse tre år, men Petersen ombestemte sig og forpligtede sig som nævnt til yderligere tre år i den amerikanske marine. Disse tre år blev dog langt fra så spændende og oplevelsesrige, som de første. Petersen blev udstationeret til Newport Navy Yard på Rhode Island, hvor han blev marinesoldat til lands. Han fik stilling som bibliotekar ved Newport Navy Yards Library, en stilling, der med tiden viste sig at være ret kedelig. Breve fra den tid gengiver hans klager over denne kedelige tilværelse, som for ham øjensynligt føltes meningsløs. Den tidligere eventyrlyst skiftede til længslen efter, at hans tjene-

stetid snart blev overstået.

Til gengæld fik Petersen nu mere mulighed for at engagere sig i det lokale samfund i byen Newport, Rhode Island. Her fandt han en kompensation for den belastning, som hans kedelige arbejde var for ham. Petersen kom i kontakt med frimureriet, og i april 1893 blev han medlem i en loge i Newport.¹³ Et medlemskab, som han åbenbart holdt meget af, for han bibeholdt det selv efter, han var vendt tilbage til Danmark.

...jeg er bleven frimurer, det vil sige en Grad af frimureriet, nemlig dem som bruger L.O.O.F. [...] Du har vel nok set den store Bygning i Odense med de fire store Bogstaver. Hvis jeg nogensinde kommer til Odense igjen saa kan jeg ikke undlade at aflægge et besøg der, og jeg vil være vis paa at finde Vender. I har vel nok ofte hørt meget slemt om Frimureriet, men trøst Eder med at det er den bedste Ting i verden og jeg er rigtig glad ved at jeg blev antaget som Medlem ...¹⁴

I 1894 kan man se, at brevenes indhold skifter mærkbart. Hverdagen som soldat, der tog en del plads i Petersen beskrivelser i de forudgående år, er ikke længere et vigtigt emne. Man fornemmer, at dette var blevet til noget, der bare skulle overstås nu. Han begynder i sin korrespondance en samtale med sin bror Niels om cykler. Han havde selv lært ”at ride” en cykel i Amerika, og han omtaler nogle planer om at tage nogle amerikanske cykler med, når han kommer hjem. Man må formode, at Petersen allerede på dette tidspunkt havde besluttet sig for at rejse tilbage til Danmark efter endt tjeneste i den amerikanske marine. Man må spørge sig selv, hvad grunden til denne beslutning var. Han var nu færdig med sit kedelige job i marinen, og han havde

fået nogle ”brødre” i frimurerlogen, som sikkert kunne hjælpe ham videre ind i det amerikanske samfund. Hvorfor besluttede han netop nu, at vende tilbage til Danmark? Følte han sig alligevel for ung til at være en ”rigtig emigrant”? Var udfordringen i at grundlægge en meningsfuld tilværelse i et fremmed land bare for stor? Havde opholdet i København og mødet med sine søskende gjort det klart for ham, at familie ikke bare var noget, der kunne opgives? Hans breve giver ikke noget svar på disse spørgsmål.

Tilbage i Danmark

I slutningen af september 1894 var Petersen tilbage i Danmark. Han tog et skib fra Thingvalla-Linjen til København. I en lille dagbog, som han var begyndt at skrive i 1891, havde han lagt et notat ind med datoen 30. oktober 1894, hvor han understreger det for sig selv, at han nu var kommet tilbage til Danmark. Han brugte øjensynligt denne dagbog til at øve sig i det engelske sprog. Alle notater er skrevet på engelsk. Fordi det er noget besynderligt noget i forhold til det, der ellers er bevaret efter ham, skal dette notat her gengives på engelsk med bevidstheden om, hvor svært dette sprog i starten må have været for Petersen:

...It is now a little more than a year since last time I wrote in my dairy and so many different things crowd my mind tonight. Many things of great importance have happened in that year. I find myself tonight in circumstances differing very much from the time when last i wrote. I am now at home in my fathers and mothers house where the happy days of childhood were spent. It is a little more than ten years since i first left them and ten eventfull years it

Form No. 26.)

WATCH No.
22

U. S. S. "Galena"

STATION BIULET.

Name, *A. Peterson*; Rate, *Lands.*

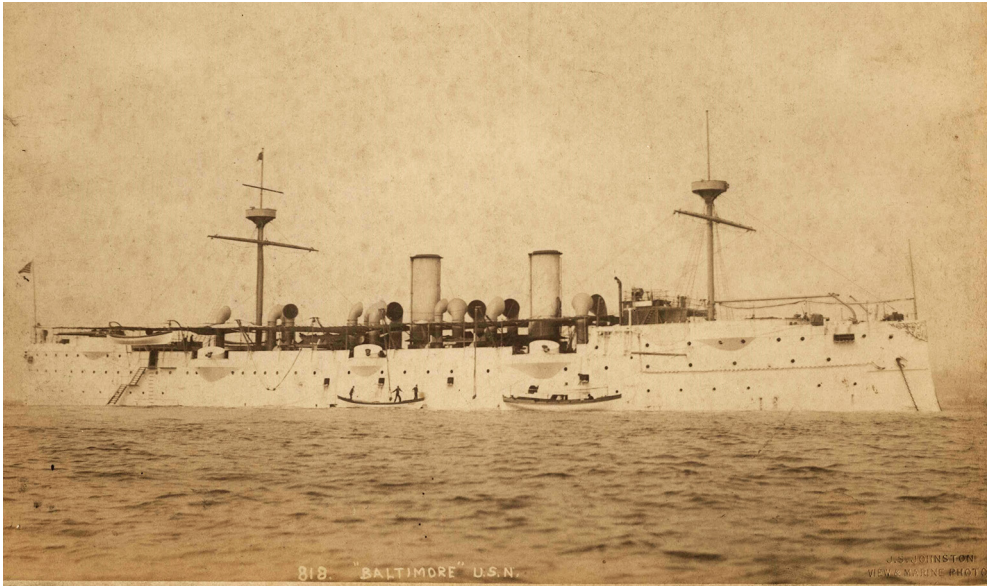
Division, *Fore*; Gun, *—*; Company, *—*; Mess, *12*
Abandon Ship
 Armed boat, *Stm. Lammeh*; Running boat, *—*

Fire quarters, *Order Division*

EVOLUTION.	STATIONS AND DUTIES.
Loosing sail - - - - -	<i>Loose Jib</i>
Furling sail - - - - -	<i>Furl "</i>
Bending sail - - - - -	<i>Bend "</i>
Up and down top-gallant and royal yards - - - - -	<i>Fore T. G. Yard Rope</i>
Up and down top-gallant masts - - - - -	<i>Rig out on T. Jib Boom</i>
House and fid topmasts - - - - -	
Shifting topsail yards - - - - -	
Up and down lower yards - - - - -	
Out and in boats - - - - -	
Mooring and unmooring - - - - -	<i>Tend Berth Deck Compressors</i>
Making sail and getting underway - - - - -	<i>Fore Top's sheets & halliards</i>
Bracing up and setting courses - - - - -	<i>" tack</i>
Tacking and wearing - - - - -	<i>Head sheets</i>
Reefing topsails - - - - -	<i>Fore Top's reef tacks & halliards</i>
Shortening sail and coming to anchor - - - - -	<i>" clew gams & buntlines</i>
Clear ship for action - - - - -	

o 4-016

"Uddannelsesbevis" for de ting, Petersen havde lært som marinesoldat på USS Galena.
 Kilde: Middelfart Byarkiv.

"USS Baltimore", det andet skib, Petersen tjente på. Han kom ombord i juni 1890 og deltog i skibets lange rejse, hvis formål blandt andet var at sejle den berømte opfinder og skibsingeniør John Ericssons (1803-1889) ligkiste til Sverige, hvor han stammede fra. I juni 1891 forlod Petersen USS Baltimore og kom tilbage til New York. Han forpligtede sig for anden gang i tre år som amerikansk marinesoldat, men blev denne gang en marinesoldat til lands. Kilde: Middelfart Byarkiv.

*has been that I have spent away from them, both in good and bad company, in happy and sad circumstances. Many things there are that I could have wished to be for different from what they are. It is however to be hoped that the hard scholl of my highest aim to attain ...*¹⁵

Her ender Petersens optegnelser. I sidste ende forblev det hans hemmelighed, hvad hans amerikanske eventyr kom til at betyde for resten af hans liv. Det har vel været en stor udfordring, en menneskelig prøve og et vældigt skridt på vej til at blive "rigtig" voksen. Måske også en skuffelse.

Men Petersen var blevet mere moden gennem sine oplevelser. Og med denne modenhed fik Fyn og Middelfart en energisk og innovativ forretningsmand, der bragte cykler og senere biler

til Vestfyn. Hans ejendom i Østergade 1 i Middelfart blev fra år 1900 og i årene efter en vigtig adresse for alle, der var interesseret i disse fremtidens lovende tohjulede køretøjer og dem, der stolede på disse køretøjers gennembrud.

Petersen bosatte sig allerede i 1898 i Middelfart. Her blev han leder af den samme år oprettede filial af Nordfyns Cykelfabrik, der nogle år før med bror Niels Petersen i spidsen var begyndt at introducere cykler på Fyn med "Fionia Cykler".¹⁶ Petersen giftede sig i 1899 og blev far til seks sønner. Han døde som en meget agtet mand i 1944 i Middelfart.

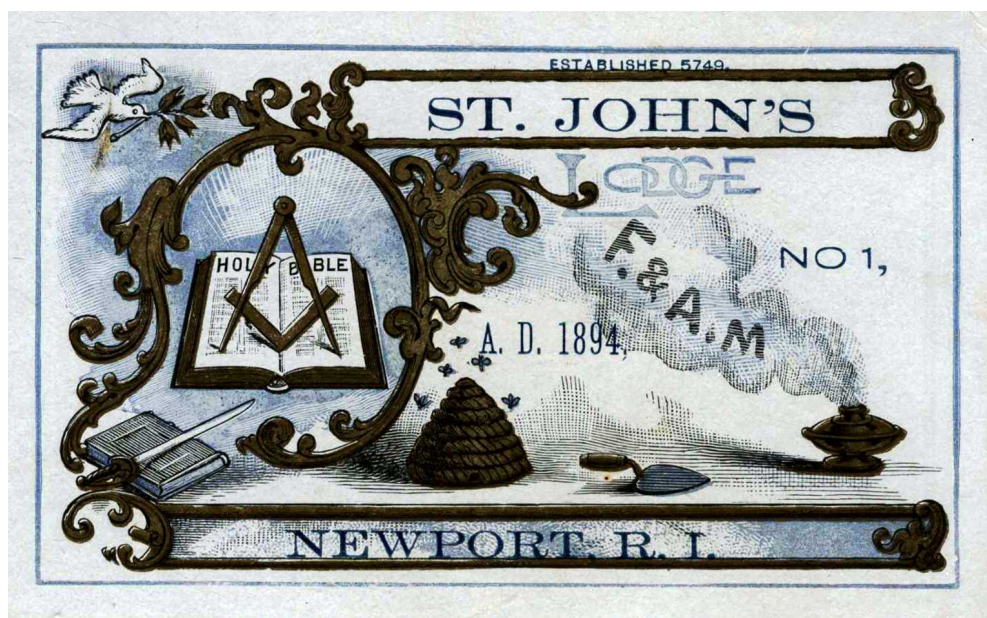
Dette var i korte træk A. Chr. Petersens "amerikanske eventyr". Hvor usædvanligt eller almindeligt dette eventyr har været, kan kun besvares, når man sammenligner konkrete skilddringer af emigranter med hinanden. I

Huset "Østergade 1" i Middelfart. Efter Petersen var kommet tilbage til Danmark, bosatte han sig i 1898 i Middelfart. To år senere lod han huset på billedet opføre. Huset blev hjem for en filial af Nordfynsk Cykel-fabrik med A. Chr. Petersen som leder. Kilde: Middelfart Byarkiv.

større omfang er dette arbejde med henblik på emigranternes historie sikkert ikke gjort tilstrækkeligt nok endnu. Petersen var jo ikke kun Petersen, da han tog af sted til Amerika. Han var samtidig

en repræsentant for en speciel gruppe af mennesker, der besluttede sig for at udvandre til Amerika. Han var dansker, 18 år gammel, mand, enlig, med en uddannelse, men uden sprogligt kundskab

Medlemskort af frimurerlogen "St. Johns" i Porthmouth, Rhode Island. Logen hører til de ældste på den amerikanske østkyst og blev allerede grundlagt i 1749. Petersen blev i 1893 accepteret som kandidat, og han blev optaget i den renommerede loge samme år. Kilde: Middelfart Byarkiv.

i starten. Hvad kom det til at betyde at være en del af denne gruppe med henblik på de amerikanske forhold? Hvor store var den gruppes chancer "at få en fod indenfor" i sammenligning med andre grupper af udvandrere? Og så hørte Petersen til den gruppe af udvandrere, der vendte hjem igen til sidst. Hvor mange var der, der vente hjem fra deres "amerikanske eventyr"? Hvilke samfundsmæssige grupper repræsenterede de typisk, og hvilken betydning havde de amerikanske erfaringer for deres videre liv? Var det erfaringer, som folk i Danmark fik gavn af – på en eller anden måde? Spørgsmålene kan ikke besvares her, men de viser, at der stadig er mulighed og behov for undersøgelser, der belyser emigranternes historie og skæbne – både i Amerika og, i de tilfælde, hvor emigranterne kom hjem igen, i de lande, hvor de udvandrede kom fra.

Litteratur

- Agertoft, Bodil: *Flugten til Amerika. I: Stavn*, årgang 23. 2013, s. 8-11.
- Anderson, Vibeke: *Udvandrere, livsformer og kultur. I: Nord Nytt*. 1992, nr.5, s.39-42.
- Barlett, Nancy Ruth: *A guide to the North American collections of the Danish Emigration Archives*. 369 sider. 1997.
- Christensen Riber, Elisabeth: *Bibliografi over dansk-amerikansk udvandringshistorie – de danske udvandring til USA fra 1840 til 1920*. 243 sider. 1986.
- Delbye, Holger: *Fra Nordfyn til Amerika – udvandringer i sidste halvdel af 1800-tallet. I: Sletten*. Bogense 1995, s.51-56.
- Follet, Karen Elisabeth: *Lars Andersens færd fra Melby til Amerika i 1884. I: Årbog for Frederiksværk egnens Museum* 1986, s.59-70.
- Friis, Thorvald: *Erindringer og fortællinger – om nybyggertiden i Amerika 1889-1897*. 239 sider. 1985.
- Hansen, Susanne: *De oversøiske udvandring fra Ærø i perioden 1868-1908*. 100 sider. 2002.
- Hvidt, Kristian: *Danske veje vestpå – en bog om udvandringen til Amerika*. 335 sider. 1976.
- Hvidt, Kristian: *Flugten til Amerika eller Drivkræf-*

- ter i masseudvandring fra Danmark 1868-1914. 557 sider. 1972.
- Jensen, Frank: *Udvandring, slægtsbånd og alliancefællesskab*. 100 sider. 2008.
- Juhl, Magne: Breve fra Just Knudsen Justesen – en ung Veerst mands breve fra en dramatisk rejse til Amerika i 1889. I: *Fra Ribe Amt*, bd. 28, nr.2. 2000, s.281-296.
- Mølbjerg, Ingvard: *Fra Skagen til Amerika – en udvandringssaga*. I: *Vendssyssel Årbog*. 1995, s.77-94.
- Pedersen, Lisbeth: *Flugten til Amerika*. I: *Siden Saxo*, årgang 17, nr.2. 2000, s.28-35.
- Salvig, Tyge: *Breve fra Amerika*. 88 sider. 1989.
- Vig, P.S.: *Den danske Udvandring til Amerika, dens Aarsager og Veje*. 95 sider. 1915.
- Viscor, Pia: *Jeg rejser til Amerika – en rejsedagbog og en samling udvandrebreve fra Racine, Wisconsin, USA*. 116 sider. 2007
- Zinkler, Finn: *Thingvalla-Linjen – København New York for 60 Kroner*. 51 sider. 2009.

Noter

- 1 Brevene bevares i dag på Middelfart Byarkiv, hvor de må bruges til historisk arbejde.
- 2 Nogle slægtshistoriske oplysninger omkring Petersens familie kan indhentes ved Middelfart Byarkiv.
- 3 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra A. Chr. Petersen til sin søster Laura. Dateret "Ringe, den 15.5.1886". Petersens søster Laura døde nogle år senere af tuberkulose, mens han var i Amerika.
- 4 Om Kristian Østergaard (1855-1931), præst og højskolegrundlægger, se "Dansk Biografisk Leksikon": "Østergaard, Kristian"
- 5 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra Kristian Østergaard til A. Chr. Petersen. Dateret "Støvring Højskole den 22.12.1887".
- 6 Thingvalla-Linjen blev stiftet som dansk rederi af Carl Frederik Tietgen i 1879. Der sejlede ti skibe for rederiet mellem København via Oslo til New York. Rederiet blev oprettet som konkurrent til de to store nordtyske rederier Hamburg-Amerika Paketfahrt (HAPAG) og Norddeutscher Lloyd, som mange danskere ellers var nødt til at benytte for at komme til Amerika. 1898 blev Thingvalla-Linjen overtaget af DFDS.
- 7 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra A. Chr. Petersen til sin søster Marie. Dateret "Brooklyn N.Y.c/o Rev. R. Andersen, 193.9 th Str. Near 3de Av, den 25.3.1888".
- 8 At det kunne hænge sammen – alder og anseelse – er bare en formodning. Forfatteren har ikke fundet nogle deciderede undersøgelser, hvori der blevet kigget nærmere på dette forhold mellem emigranternes alder og en aldersgruppes anseelse i det amerikanske samfund.
- 9 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra A. Chr. Petersen til sin søster Marie. Dateret "USS Vermont, Navy Yard, Brooklyn N.Y. den 24.6.1888".
- 10 USS Galena blev bygget i 1879-1880 og taget i brug den 26.8.1880. Skibet repræsenterede en ældre type af amerikanske orlogsskibe. Det var en tremastet bark med dampmaskine, 66 m langt og 11 m bredt. Skibet blev taget ud af brug den 23.7.1890.
- 11 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra A. Chr. Petersen til sin søster Marie. Dateret "USS Galena, Key West, Florida, den 17.4.1890".
- 12 USS Baltimore blev taget i brug som amerikansk "cruiser" den 6.10.1888. Skibet var 102 m langt, 14,8 m bredt, blev flagskibet af den nordatlantiske eskadron den 24.5.1890 og først så sent som 1922 taget ud af brug.
- 13 Logen, han blev optaget i, hedder St. John's Lodge og ligger stadig i Portsmouth, Rhode Island. Logen er en af de ældste loger ved den amerikanske østkyst. Den blev allerede grundlagt i 1749. Petersen omtaler ikke nærmere, hvordan han fandt hen til frimureriet. Vi hører heller ikke noget om selve optagelsen. Men da det som regel var nødvendigt at have to faddere, der anbefalede kandidaten til optagelse, må der have været nogle mænd, der syntes, at Petersen var en acceptabel kandidat til trods for hans unge alder. Han var jo på det tidspunkt kun 21 år gammel.
- 14 Middelfart Byarkiv. A 953. Brev fra A. Chr. Petersen til sine forældre. Dateret "Newport, Rhode Island, den 9.5.1893".
- 15 Middelfart Byarkiv. A 953. Dagbog fra A. Chr. Petersen. Notat fra den 20.10.1894.
- 16 Nordfyn Cykelfabriks virksomhedsarkiv bevares i dag på Bogense Lokalarkiv.